Christoph Ransmayr

GROZOTE TEME IN LEDU

prevedla
Tina Štrancar

za Pizza

Le kje so tiste pustolovščine, ki so nas vodile čez poledenele prelaze, čez sipine in pogosto tudi po avtocestah? Videli ste nas, kako se prebijamo skozi gozdove mangrov, preko ledin, vetrovnih puščav in ledenikov, oceanov, pa tudi skozi oblake, k vse bolj oddaljenim, notranjim in zunanjim ciljem. Ni nam bilo dovolj, da smo pustolovščine preživeli, svetu smo jih poskušali predstaviti vsaj na razglednicah ali v pismih, predvsem pa v skopo ilustriranih reportažah in poročilih, in tako naskrivaj prispevati k iluziji, da je tudi tisto najbolj odročno in najbolj oddaljeno dosegljivo kot zabaviščni park, z lučkami posejan lunapark; k iluziji, da je svet s hitrim razvojem prevoznih sredstev postal manjši in da je pot okoli ekvatorja ali na severni in južni tečaj le še vprašanje denarja in usklajevanja letov. Toda to je zmota! Letalske linije so absurdno skrajšale le čas potovanj, ne pa tudi razdalj, ki so bile v preteklosti prav tako ogromne, kot so dandanes. Ne pozabimo, da je zračna linija samo linija in ne pot: in da lahko ljudje, glede na svojo telesno zgradbo, le hodimo ali tečemo.

1 Spraviti s sveta

Josef Mazzini je pogosto potoval sam in peš. Med hojo se svet ni manjšal, temveč je postajal vse večji, tako velik, da je Mazzini nazadnje v njem izginil.

Mazzini, dvaintridesetletni popotnik, se je izgubil v polarni zimi leta 1981 v ledeniških pokrajinah Spitzbergna. Seveda je bila to osebna tragedija. En pogrešani več, nič posebnega. Toda če nekdo izgine, ne da bi za seboj pustil nekaj oprijemljivega, kar bi lahko zažgali, potopili ali pokopali, potem ga lahko ljudje vsaj v zgodbah, ki jih začnejo pripovedovati po njegovem izginotju, postopoma in dokončno spravijo s sveta. V takšnih pripovedih ni še nihče *živel naprej*.

Dejstvo, da se začetek, pa tudi konec vsake zgodbe, ki jo spremljamo dovolj dolgo, nekoč izgubi v časovnih razsežnostih, se mi je pogosto zdelo srhljivo – toda ker nam nikoli ne uspe povedati vsega, kar bi morali, in ker bi eno stoletje moralo zadoščati, da pojasnimo usodo, bom začel na morju in dejal: bil je svetel, vetroven marčevski dan leta 1872 na jadranski obali. Morda so tudi takrat nad nabrežjem v vetru lebdeli galebi kot filigranski papirnati zmaji in so se po modrini neba podile bele zaplate v turbulenci letnega časa raztrgane fronte oblakov – ne vem. Vemo pa, da je imel Carl Weyprecht, poročnik linijske ladje cesarske in kraljeve avstro-ogrske mornarice, tistega dne govor pred luško kapitanijo v mestu, ki mu Italijani pravijo Fiume, hrvaški prebivalci pa Rijeka. Mornarjem in mešanemu pristaniškemu občinstvu je govoril o nevarnostih skrajnega severa.

Dolgo sem se oklepal predstave, da je med Weyprechtovim govorom nenadoma začelo rositi; dež, v čigar pomirjujočemu škrebljanju se je nekaj navzočih mornarjev lahko porazgubilo, ne da bi kdo posumil, da so odšli, ker so se ustrašili podob, ki jih je zaklinjal ladijski poročnik. Weyprecht je opisoval daljni svet, kjer pomorščake nekaj mesecev obdaja mrzlo poletno sonce, ki nikoli ne zaide; jeseni pa se začne temniti in naposled se, spet za nekaj

mesecev, nad pokrajino spustita tema polarne noči in mraz, ki ga ni moč opisati. Weyprecht je govoril o veličastni samoti ladje, ki jo primrznjeno na ledeno ploščo nosi po neraziskanem morju – na milost in nemilost prepuščeno tokovom in *pritiskanju ledu*, ki povzroča, da več ton težke ledene skorje popokajo in se ledeni skladi nagrmadijo drug na drugega, visoko v nedogled! Sila, ki pogosto tudi z jeklom ojačane trupe škunerjev in fregat zdrobi kot maketo iz lesenih lističev. Ječanje in škripanje zaledenelega valovanja Severnega ledenega morja lahko pri popotniku, ki prodre v te pokrajine, na dan prikliče najbolj skrite strahove, pa vendar mora pogosto v takšnem svetu preživeti več let, ujet med stene ledenih plošč in brez druge tolažbe, kot je lastna moč.

Toda tukaj se je Weyprechtov govor nepričakovano zasukal, vse grozote so zasijale v drugačni luči in peščico mornarjev očitno tako uročile, da so se po končanem govoru zglasili pri gospodu ladijskem poročniku v luški kapitaniji:

Brezupna enoličnost arktičnih potovanj, ubijajoči dolgčas neskončnih noči, obupen mraz, to so floskule, ki jih poslušamo vsepovsod, z njimi je civilizacija navajena pomilovati uboge polarne odprave. A pomilovanja vreden je le tisti, ki se ne zna ubraniti spominov na užitke, ki jih je zapustil, ki obupuje nad bridko usodo in odšteva dneve, ki ga še ločijo od dne, ko bo napočila ura vrnitve. Zanj je bolje, da mirno ostane doma in si ob toplem ognjišču predstavlja vznemirljivo trpljenje drugih, ki je v domišljiji morda še hujše kot v resnici. Za tiste pa, ki jih zanimata igra in moč narave, mraz ni tako strašen, da ga ne bi bilo moč prenesti, in dolga noč ne tako dolga, da se ne bi nekoč končala. Dolgčas pa je le tistemu, ki ga nosi v sebi, in ki ni zmožen najti opravila, ki bi krepilo duha, da ne bi ubijal samega sebe.

Weyprecht je zaključil govor s tem, da so v bremerhavenski ladjedelnici *Teklenborg und Beurmann* po njegovih navodilih zgradili ladjo – *Admiral Tegetthoff*, trijamborni bark-škuner, težak 220 ton, opremljen s pomožnim parnim strojem in popolno zaščito pred ledom. *Admiral Tegetthoff* bo odrinil že junija, plul proti Nordkappu in od tam še naprej proti severu, v neodkrita morja, severovzhodno od ruskega arhipelaga Nova Zemlja. Mornarji, ki so tukaj in so zdravi, se ne bojijo ledenega morja in so se za dve leti in pol pripravljeni odpovedati vsemu znanemu, naj se zglasijo

pri njem v luški kapitaniji – kot udeleženci *avstro-ogrske odprave na severni tečaj*. On, Weyprecht, bo poveljeval na *Admiralu Tegetthoffu*; *na kopnem* pa njegov tovariš, nadporočnik Julius Payer.

Medtem ko so šle stvari na Jadranu svojo utrudljivo pot, najeti je bilo treba posadko in se pripraviti na odhod, je na Dunaju aristokratski *Polarni odbor* in še posebno pustolovščinam naklonjeni grof Hans Wilczek poskrbel za financiranje odprave, nadporočnik Julius Payer pa je na Južno Tirolsko pisal pisma.

Dragi Haller!

Veseli me, da sem Te naposled našel in da mi tako hitro odgovarjaš.

Pripravljam se na dveinpolletno potovanje v zelo mrzle kraje, kjer ni ljudi, temveč le severni medvedi, in kjer sonce več mesecev nenehno sije, nato pa ga več mesecev sploh ni.

Načrtujem namreč odpravo na severni tečaj.

1. Plačal bi Ti celotno pot od Sankt Leonharda do Bremerhavna, kjer se bomo vkrcali na ladjo.

2. Konec maja bi se Tvoje delo pričelo, takrat bi moral priti na Dunaj.

3. Dve leti in pol bi moral ostati z menoj.

4. V celoti bom poskrbel za Tvojo obleko, orožje in prehrano, poleg posebnih nagrad za izredne dosežke boš dobil še najmanj 1000 guldnov v bankovcih, del tega Ti lahko izplačam že pred odhodom.

Lepo Te prosim, Haller, poskusi najti še enega člana odprave – naj bo ugleden mož, miroljuben, marljiv, vztrajen, ki se ga ne bo nikoli lotilo malodušje, četudi bo pomanjkanje še tako hudo, naj bo dober lovec, in dobil bo vse, kar Ti. Pri povratku boš kot darilo dobil zelo dobro puško Lefaucheux.

Torej, čim prej mi odpiši in poišči še kakšnega člana, za katerega si prepričan, da je primeren.

Mrzlo bo in nevarno – se bojiš? Sam sem že srečno prestal dve taki potovanji, in kar zmorem jaz – zmoreš tudi Ti.

Tvoj prijatelj Payer

2 Pogrešani
Osebni podatki

Josef Mazzini je prišel na svet v Trstu leta 1948 kot sin Kasparja Mazzinija, tapetnika z Dunaja, in njegove žene Lucie, tržaške slikarke miniatur. V prvih dneh po rojstvu je večtedenski spor v tapetniški hiši dosegel vrhunec: mati, navdušena Italijanka, se je zaman upirala nemškemu imenu *Josef*. Tapetnik, ki je že takrat bolehal na očeh in je z leti pojemanja vida postajal čedalje bolj neznosen, se tudi tokrat ni zmenil za nobene ugovore in prošnje. Josefa Mazzinija sta v stanovanju, ločenem od očetove delavnice le z lesenimi drsnimi vrati, v obeh maternih jezikih vzgajala tako radikalno, da je dedič, ki mu je bila namenjena *boljša prihodnost*, kmalu začel živeti ne le proti očetovim pričakovanjem, temveč tudi proti vsem predpisom. Postal je *težaven*.

V zgodnjih pripovedih matere, rojene Scarpa, je bil svet album, po katerem je listal. Lucia Mazzini je sina skušala vselej miriti. Veliko je pripovedovala. V popoldanskih urah sedanjost ponavadi ni bila nič drugega kot ropot iz delavnice, ki je v neenakomernih presledkih prihajal skozi drsna vrata; za kuhinjsko mizo pa sta zavladali slikovitost in premoč preteklosti. Iz pripovedi je izvedel, da je bilo med Scarpovimi veliko pomorščakov, krmarjev, kapitanov! Na primer Lorenzo, ki je sedemnajstkrat obplul svet, potem pa so ga ubili v Port Saidu, ali pa Antonio, prastric, Antonio Scarpa!, ki je z avstrijsko odpravo, v resnici so jo sestavljali samo italijanski mornarji, prijadral celo do severnega tečaja in tam odkril gorovje iz ledu in črnega kamna, bleščečo pokrajino, obsijano s soncem, ki ni nikoli zašlo. Vendar je ladja, na debelo prekrita z ledenimi kristali, primrznila in Antonio se je moral naposled po zaledenelem morju iz divjine vrniti peš. Pri tem je veliko pretrpel. Ko je mati pripovedovala o mučni poti Antonia Scarpe skozi led, je včasih sklenila roke nad glavo, oči pa so se ji čudno zaiskrile. Italija je bila velika. Italija je bila vsepovsod! In Lucia, ki je njen tapetnik z Dunaja ni več veselil, je s tem tolažila sebe in sina. Šolar Mazzini je

spoznal *junake*. In tako tudi usodo lepega generala Umberta Nobila iz Avellina, ki se je zagotovo pogosto pojavljal v sanjah slikarke miniatur. Nobile je maja 1926 skupaj z Roaldom Amundsenom, osvojiteljem južnega tečaja, ameriškim milijonarjem Lincolnom Ellsworthom in dvanajstimi drugimi letalci s cepelinom preletel severni tečaj, vzletel je na Spitzbergnu in nepoškodovan ter očaran v paradni uniformi z zlatimi našitki pristal na Aljaski. Dve leti pozneje, ko se je Nobile iz Milana odpravljal na drugi polarni polet, pa je bila Lucia, deklica v beli oblekici z zastavico, zraven! Kakšno slavje! Udeležil se ga je tudi duče. Vendar se je tisti aprilski dan vlekel in minil, ne da bi se Nobilov cepelin *Italia* dvignil v milansko nebo. Dolgo v noč je ostal privezan in množica se je že postopoma razhajala, ko se je nato končno medlo svetlikajoča pošastna cigara *Italia* počasi osvobodila spon in se začela dvigati v temo. Lucia je takrat vztrajala vse do tega edinstvenega, čudovitega trenutka in si je od navdušenja, medtem ko je stala na prstih in papirnato zastavico stegovala v noč, pogrizla bele členke stisnjene pesti. Toda Lucijin junak se je s te pustolovščine vrnil spremenjen, brodolomec, in slikarka miniatur ga je le stežka in kljub drugačnemu javnemu mnenju ohranjala v nekdanji veličastnosti. To je bila *nesreča*, za katero je Josef Mazzini slišal v tapetnikovi hiši. In čeprav je od strmoglavljenja *Italie* preteklo že veliko časa, mrtvi so bili že davno mrtvi, preživeli junaki že skoraj pozabljeni in so bile vse prigode na Arktiki in drugod v primerjavi z drugo svetovno vojno le absurdne hazardne igrice – je bila to vendarle prva nesreča v Mazzinijevem življenju, ki se ga je dotaknila in mu povzročala nočne more. Kajti med pripovedovanjem o pogubljeni odpravi *Italia* se je Mazzini prvič zavedel, da resnično obstaja kaj takega kot: biti mrtev. In to ga je prestrašilo. Kakšno je bilo to morje, na katerem so se junaki spremenili v razcapane kreature, kapitani v ljudožerce in cepelini v zaledenele cunje?

Domnevam, da je začel Mazzini že takrat (je bil star dvanajst let ali je bil mlajši?) snovati svoje prve, približne predstave o Arktiki v sliko mrzlega, bleščečega, nezaslišanega sveta; sveta, v katerega zastrašujoči praznini je bilo preprosto mogoče vse in o katerem si je v tapetnikovi hiši upal sanjariti le naskrivaj in malce staromodno. Slika ni bila lepa. A bila je tako mogočna, da je Mazzinija spremljala od otroštva naprej še leta in leta.

Tapetnik ni rad poslušal zgodb, ki jih je dediču pripovedovala žena. Lucijine junake je zmerjal z *idioti*, Nobila občasno s *fašistom*, pa vendar je dovolil, da je na drsnih vratih v delavnico vrsto let visela kot razglednica velika fotografija, na kateri je general v spitzberškem Ny Ålesundu stal pred cepelinom, zasidranim ob drog. Ko so sliko končno odstranili, je, kot okno v drugi svet, ostal na vratih svetel pravokotnik, Josef Mazzini pa je bil že dolgo na Dunaju. Nazadnje je brezizhodni družinski spor glede svoje prihodnosti rešil tako, da se je od Trsta poslovil in se tudi med vse redkejšimi obiski ni več pustil pregovoriti, naj prevzame mesto *dediča*, ki so mu ga dodelili. Da je šel Mazzini na Dunaj, je bilo morda malce povezano z očetovimi trmastimi sanjarijami o begu, kajti ob svojih slabih dneh je preklinjal Trst in nenehno govoril o tem, da se bo vrnil v domovino; morda pa je bilo krivo tudi majhno, pozabljeno sorodstvo, ki je imelo na dunajski ulici Thaliastraße trgovino s sadjem in agrumi in je nečaka iz Italije nekaj časa po prihodu s težkim srcem podpiralo – kakorkoli, Mazzini je bil na Dunaju in z izjemo napornih voženj ni nameraval nikamor, ne nazaj v Trst ne kamorkoli drugam. Da se je, najverjetneje je govoril v očetovi nemščini, *tukaj ustalil*.

Mazzini se je kot podnajemnik nastanil v hiši ovdovele žene nekega kamnoseka, delal kot priložnostni voznik špedicijskega podjetja, pri katerem je bil kot računovodja zaposlen prijatelj sorodnikov, pozneje je spotoma prevažal starine iz porcelana, žada in slonovine, ki so na črno prišle z Daljnega vzhoda, in veliko bral. Kamnosekova vdova je večino dni presedela za masivnim pletilnim strojem, svojemu podnajemniku ponujala nenavadna volnena oblačila in pogosto ure in ure skozi okno opazovala soprogove neprodane nagrobnike, ki so bili še vedno shranjeni na dvorišču za hišo. Preraščal jih je mah.

Josefa Mazzinija sem spoznal v stanovanju Anne Koreth; lastnice knjigarne, ki je v krog akademikov vstopila z etnološkim delom o ljudstvih Samojedov z obal sibirskega ledenega morja in nato svojo knjigarno specializirala na etnološko-zgodovinsko in potopisno literaturo. V svojem temnem, prostornem stanovanju na dunajski ulici Rauhensteingasse je občasno prirejala večerje za boljše stranke. To so bili večeri, kjer smo na veliko govorili o rokopisih in redkih izdajah in pili ceneno vino, uvoženo iz Italije. Na Rau-

hensteingasse si lahko izvedel neverjetne podrobnosti o nastanku različnih del, o letnicah izida, o opremi platnic, a skoraj ničesar o ljudeh, ki so te knjige brali. Mazzini – Anna Koreth ga je lepega dne v večerno družbo uvedla kot *svojega Josefa* – je bil izjema. Veliko je pripovedoval o sebi. Govoril je v tako vljudni nemščini, da je bilo moč zaznati njeno migracijsko poreklo. Mazzini je namreč, ko je bil na Rauhensteingasse še novinec, uporabljal besede, kot so *kinematograf*, *svrha*, *darežljiv*, *takisto* in *telefonija*.

Njegov besedni zaklad brez naglasa sem takrat razumel narobe, kot del pogovora, ki si prizadeva najti poanto – tudi zato, ker so bile stvari, o katerih je pripovedoval, za krog Anne Koreth nenavadne in čudaške. Da tako rekoč, je povedal Mazzini, na novo ustvarja preteklost. Izmišlja si zgodbe, zamisli si potek dogajanja, dogodke zapiše in na koncu preveri, ali v bližnji ali daljni preteklosti obstajajo *resnični* predhodniki in ustreznice njegovih domišljijskih podob. To ni, je rekel Mazzini, pravzaprav nič drugače kot pri pisanju utopičnih romanov, le da je tu časovno zaporedje obrnjeno. Tako ima prednost, da z zgodovinskimi poizvedbami lahko preveri resničnost svojih izmišljij. Igra z resničnostjo. Vendar je prepričan, da se je vse, karkoli si izmisli, nekoč že zgodilo. »Aha,« je rekel moški na Rauhensteingasse Italijanu, ki se je za mizo šopiril v prevelikem pletenem puloverju in *žlampal* rdeče vino, »aha, ljubko, to se nam zdi znano,« a izmišljena zgodba, ki se je nekoč v resnici že zgodila, ni vendar nič drugačna od navadne *obnove*; nihče ne bo znal ceniti take domišljije in vsi bodo mislili, da zgodba temelji na dejstvih. Da je to brez pomena, mu je takrat odvrnil Mazzini, zadovolji da ga že intimni, skrivni dokaz, da je iznašel resničnost.

Predvidevam, da je bila Anna Koreth (od svojega Josefa je bila večja skoraj za eno glavo; za *svojo* glavo) tista, ki je iznajditelja pripravila do tega, da se je odpovedal intimnosti in skrivnostnosti poigravanj z mislimi in svoje zgodbe objavil. (Občasno so izhajale v redkih revijah, ki jih je nudila knjigarna Koreth, in tam med natrpanimi policami z zgodovinskimi knjigami predstavljale sedanjost.) Mazzini je še naprej za špedicijo prevzemal priložnostne dolge vožnje, še naprej s kipci oskrboval starin željno meščanstvo in pisal zgodbe, katerih kraj dogajanja si na zemljevidu lahko le približno določil. Ribiški kuterji so se potapljali v daljnih vodah, v

zakotnih predelih azijske stepe so se širili požari ali pa je kot *očividec* poročal o karavanah beguncev in bojih kjerkoli že. Meja med dejstvi in izmišljijami je bila ves čas neopazna.

»Zabave željnim je to tako in tako vseeno,« naj bi pozneje zapisal Mazzini v enega tistih dnevnikov z ledenega morja, ki jih je oceanograf Kjetil Fyrand poslal Anni Koreth iz spitzberškega rudarskega mesta Longyearbyen, »… vedno ista sramežljiva pripravljenost na beg, zaradi katere po koncu službe sanjarimo o pohodih po džungli, karavanah ali migljajočih poljih plavajočega ledu. Kamor ne pridemo sami, pošiljamo svoje namestnike – poročevalce, ki nam nato povedo, kako je bilo. A večinoma sploh ni bilo *tako*. In prav vseeno, ali nam poročajo o uničenju Pompejev ali trenutni vojni na riževih poljih – pustolovščina ostaja pustolovščina. Saj nas nič več ne gane. Nič nas ne razsvetli. Ne gane nas, vse je le zabava …«

Bolj kot se je takrat Mazziniju zdela sijajna ideja, da svoje izmišljotine ponovno srečuje v resničnosti, tem bolj je kulise svojih pripovedi prestavljal v neobljudene, gole pokrajine in severne puščave. Kajti izmišljena drama, ki se je odvijala v praznem svetu, je bila ne nazadnje bolj verjetna in *mogoča* kot neka pustolovščina v tropih, pri kateri bi moral upoštevati vplive naravne raznovrstnosti ali rituale tujih kultur. Tako je Mazzini pojave iz svoje domišljije pošiljal vse bolj na sever, vse do tam, kjer ni bilo niti Eskimov več – na ledene ploščadi Arktike. Zdelo se je, da je tako našel povezavo z zaledenelimi podobami iz otroštva; šele pozneje se je pokazalo, da je bilo to povezano tudi z njegovim koncem. Kajti predigra Mazzinijevega izginotja se je začela, ko je v antikvarnem kotičku knjigarne Koreth odkril več kot sto let star potopis s plovbe po ledenem morju, ki je bil tako dramatičen, tako bizaren in na koncu tako neverjeten, kot so bile lahko samo fantazije: bilo je poročilo Juliusa Ritterja von Payerja o *avstro-ogrski ekspediciji na severni tečaj*, izdano na Dunaju leta 1876 pri dvornem in univerzitetnem knjigarju Alfredu Hölderju.

Josef Mazzini je bil prevzet. Odprava je na ledenih ploščadih preživela več kot dve leti in nekega sijočega avgustovskega dne leta 1873 onkraj 79. stopinje severne širine v polarnem morju odkrila dotlej še neznano otočje – približno šestdeset otokov iz prakamnin, skoraj povsem prekritih z ledenikom, gorovje iz bazalta,

devetnajst tisoč kvadratnih kilometrov brez življenja. Na to kraljestvo otokov štiri mesece na leto ni posijalo sonce, in od decembra do januarja je tam vladala tista popolna tema, pri kateri je temperatura zraka padla do šestdeset stopinj Celzija pod ničlo. Julius Payer in Carl Weyprecht, poveljnika odprave, sta ta grozljivi svet daljnemu vladarju v čast krstila za *Deželo Franca Jožefa* in s tem zakrpala eno zadnjih belih lis na zemljevidu Stare celine.

Da je Mazzinija poročilo odprave tako zelo navdušilo, si težko predstavljam kakšen drug razlog kot to, da so bili Payerjevi zapiski *dokaz* kake pustolovščine, ki si jo je izmislil sam. Dejstvo pa je, da je začel Mazzini takrat z domala fanatično zagrizenostjo rekonstruirati zapleten potek te odprave. Obredel je arhive. (Mornariški oddelek Avstrijskega vojaškega arhiva je hranil oguljeni ladijski dnevnik z *Admirala Tegetthoffa*, dolga neobjavljena pisma ter Weyprechtove in Payerjeve dnevnike, kartografska zbirka Nacionalne knjižnice je imela dnevnik Otta Krischa, strojnika odprave, in puste, *redkobesedne* zapiske lovca Johanna Hallerja iz Passeiertala …) Bilo je, kot bi tisti vrtinec, ki je že Mazzinijeve zgodnje domišljijske podobe potegnil visoko na sever, zdaj ujel tudi njega in ga potegnil s seboj. Mazzini se je gnal za zastarano resničnostjo. Za ta krog so bili arhivi preozki, premajhni. Mazzini se je podal na ledeno morje. Mazzini je kroniko *odprave Payer-Weyprecht* proslavil pred kulisami resničnosti – vijoličasto nebo nad polji plavajočega ledu je bilo prav tisto, pod katerim je pred več kot sto leti obupavala posadka *Admirala Tegetthoffa*. Mazzini je pešačil po ledenikih. Mazzini je izginil.

Ne, nisem bil njegov prijatelj. Do tega majhnega, domala nežnega moškega, ki bi fanatično sledil tudi prividu, sem včasih občutil celo tisto posebno sovraštvo, ki se pojavi pri ljudeh, ki so nam preveč blizu, preveč podobni. Nehote sem zašel v njegovo življenje – bežno poznanstvo. Pravzaprav sem nanj postal pozoren šele tedaj, ko je izginil v ledu. Kajti zagonetnost in tesnobnost tega izginotja sta začeli njegovo eksistenco prevevati za nazaj, in sicer tako zelo, da je postopoma vse, kar je ta moški v življenju naredil in počel, postajalo zagonetno in tesnobno. Kljub temu sem se sprva le poigraval s tem, da sem v okoliščinah, v katerih je izginil, iskal neko razlago, kakršnokoli razlago. Toda vsak namig je odpiral nova vprašanja, nehote sem vedno naredil še en korak in še

enega, kot pri reševanju križank sem med biografskimi podatki, informacijami ter imeni iskal povezave, dokler ni Mazzini zame postal *primer*. Nazadnje sem celo nadaljeval z njegovimi polarnozgodovinskimi raziskavami, za katerimi se je tako neomajno gnal, vse bolj sem se zatopil v njegovo delo in zanemarjal lastno. Mazzinijeve spitzberške zapiske in dnevnike, ki mi jih je odstopila Anna Koreth, sem nazadnje tako dobo poznal, da sem lahko tudi najbolj zmedene odstavke odrecitiral na pamet. Stavki, slike, pa tudi nepomembni fragmenti mi niso šli več iz glave. Četudi sem hotel, nisem mogel ničesar več pozabiti. Kopasti oblaki, ki so se zrcalili v izložbah, so postali odlomljeni deli ledenikov, ostanki snega v mestnem parku pa polja plavajočega ledu. Pred mojim oknom je bilo Severno ledeno morje. Z Mazzinijem najbrž ni bilo nič drugače. Še zmeraj se mučno in neprijetno spominjam tistega mar-

čevskega dne, ko sem se na poti v geografsko knjižnico zavedel, da sem že davno prešel v svet nekoga drugega; bilo je sramotno, abotno spoznanje, da sem tako rekoč zasedel Mazzinijevo mesto: opravljal sem *njegovo* delo in se potikal po *njegovi* domišljiji tako samodejno kot igralna figurica.

Tisti dan je enakomerno in neprenehoma deževalo dolgo v noč. Voda se je vsakokrat šume stekala nazaj v razpotegnjene luže, ko so čeznje v ritmu semaforja vozili avtomobili. Dež je star, umazan sneg spremenil v steklasto blato. Bilo je mrzlo. Mazzini je bil mrtev. *Zagotovo* je bil mrtev.

3 Nastopajoči v drami na koncu sveta (Priloga: povzetka iz osebnih kartonov poveljnikov)

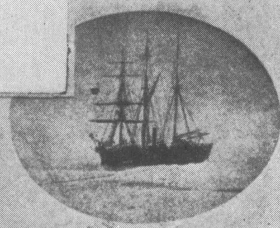
ladijski poročnik Carl Weyprecht iz Michelstadta v Hessnu	poveljnik ekspedicije na vodi in ledu prvi mož na *Admiralu Tegetthoffu*
nadporočnik Julius Payer iz Teplic na Češkem	poveljnik ekspedicije na kopnem dvorni kartograf
ladijski poročnik Gustav Brosch iz Chomutova na Češkem	prvi častnik krova ladijski ekonom
podporočnik Eduard Orel iz Novega Jičina na Moravskem	drugi častnik (navigacija)
doktor Julius Kepes iz Vari na Madžarskem	zdravnik ekspedicije
kapitan linijske ladje Pietro Lusina z Reke	vodja krova
kapitan Elling Carlsen iz Tromsa na Norveškem	poznavalec ledenega morja in harpunar
Otto Krisch iz Kromeriža na Moravskem	strojnik
Josef Pospischill iz Prerova na Moravskem	kurjač

Ne pozabimo, da je zračna linija samo linija in ne pot: in da lahko ljudje, glede na svojo telesno zgradbo, le hodimo ali tečemo.

n 50jährigen Jubiläum der

Nordpol-Expedition 1872—1874.

„Tegetthoff" vor Eisberg gestrandet 1. August 1872.

Ex. Graf Hans Wilczek*
Protektor der Expedition.

Jul. R. v. Payer
Oberlieutenant

Kinck

Orel

Baron Sterneck*

Burger*

Carlsen.

Fallesich

Klotz

Vecerina

Pospischill

Latkovich

anmovich

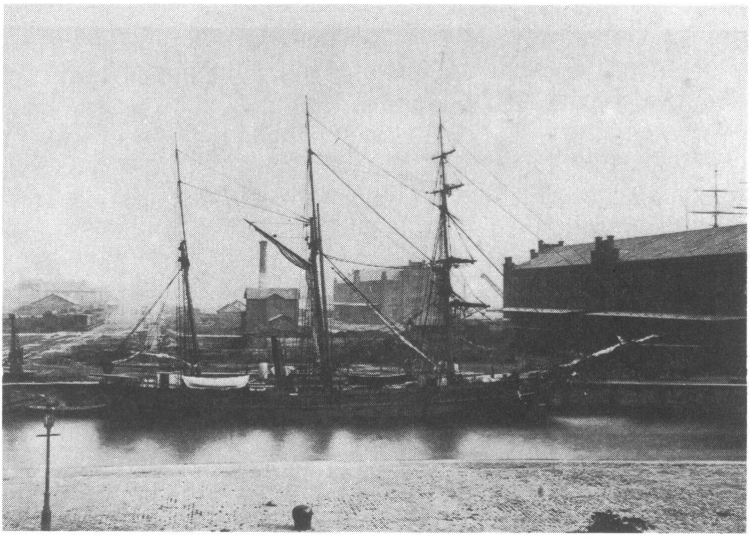
Kalter

Marola

Scarpa

Krossi

Payer

Antonio Vecerina iz Drage pri Reki	tesar
Johann Orasch iz Gradca	kuhar
Johann Haller iz Passeiertala na Tirolskem	prvi lovec, zdravilec in gonjač psov
Alexander Klotz iz Passeiertala na Tirolskem	drugi lovec, zdravilec in gonjač psov